

Provinciális a hazai kortárs gyűjtés

Beszélgetés Gyárfás Péterrel

ÉBLI GÁBOR

Budapest Galéria, 2018. VIII. 19-ig

Augusztus 19-ig a Budapest Galériában látható egy Csernus Tibor, Lakner László, Molnár Sándor és mások műveit bemutató válogatás dr. Gyárfás Péter ügyvéd gyűjteményéből. A kollekció először 1984–85-ben a Liget Galériában egy kétrészes kiállításon mutatkozott be: az első része grafikákra, a második egység, már 1985-ben, a festményekre összpontosított. Klasszikusok (Bálint Endre, Rozsda Endre) mellett

El Kazovszkij, Károlyi Zsigmond, Barabás Márton, Szenes Zsuzsa és mások művei voltak megtekinthetők.

A festészeti pozíciók (Nyáry István, Deim Pál, Keserü Ilona, Tót Endre vagy éppen Méhes László) mellett a gyűjtemény egyik különlegessége a műfaji sokszínűség. Gazdag a kisplasztikai anyag, Kungl Györgytől Heritesz Gáboron át Balás Eszter műveiig, és szinte önálló üvegművészeti szekciót képeznek Lugossy Mária, Horváth Márton, Buczkó György és mások munkái. Kiemelkedő Csiky Tibornak az ezredfordulón megszerzett ötnégyzetméteres síkplasztika;

hasonlóan impozáns Pauer Gyulának egy kávézó felszámolásakor alkalmasint a pusztulástól megmentett falképe. Sokrétű a grafikai anyag is például Rékassy Csaba, Prutkay Péter, Baranyay András kompozícióival. A gyűjtő legelső vétele is egy grafika volt, Szemethy Imre munkája – 1979-ben, amikor Gyárfás Péter huszonhárom éves volt. Számos iparművész is szerepel grafikákkal, például gobelintervekkel (Hauser Beáta, Hegyi Ibolya). Több olyan alkotó bukkan fel, akit magángyűjteményben csak ritkán találni (Gémes Péter, Körösi Tamás, Lengyel András, Kocsis Imre). Az anyagban jól kivehető egy konstruktív ízlés (Hencze Tamás, Haász István), de más irányok is jelen vannak, többek között Ujházi Péter, ef Zámbo István, Csáji Attila és Jovián György munkái révén.

A kollekció másik különlegessége a nyitottság külföldi művek megszerzésére. A gyűjtemény része a lengyel Wladyslaw Hasior egy svédországi árverésről ötezer koronáért megvásárolt fa-fém objektje, az amerikai Annette Lemieux minimalista op-art jellegű műve, R. R. Zakanitch hét nagyméretű festményből álló sorozata, Jim Dine festmény nagyságú és -erejű monotípiája, Peter Schuyff kis vízfestménye, William Turnbull hatalmas monokróm festménye vagy Alois Mosbacher korai absztrakt képe. Az elmúlt tíz-tizenöt évben a gyűjtő számos alkotást vásárolt külföldi árveréseken is (Lowell Nesbitt, Michel Majerus, Hans-Peter Adamski, Peter Weishaupt), hiszen ezek az akár nagy méretű alkotások odafigyeléssel,

Foto: Berényi Zsuzsa

DOMBAY GYŐZŐ: Táj varázsjelekkel, 1978

JERZY GROCHOCKI: *Konvekcija*, 1966

türellemmel a hazai ár-érték arányokkal összevetve jutányosan vehetőek meg külföldön. A mostani kiállítás meghívójára is a német újfestészet nagy alakja, Salomé (Wolfgang Ludwig Cihlarz) kétméteres vászonképének reprodukciója került.

Gyárfás sokáig publikációival is kapcsolódott a művészeti élethez. Rockzenéről írt a Magyar Ifjúságnak, majd rendszeresen publikált képzőművészeti folyóiratokban.

Milyen inspirációból kezdett el gyűjteni?

GYÁRFÁS PÉTER: A gyűjtés egyfajta kényszerneurozízis, az örület egyik formája. A Kádár-kori 70-es évek végén, szinte rögtön a jogi egyetem elvégzése után, mindenféle tényleges helyismeret nélkül kezdtem hozzá a gyűjtéshez. Fizetésemet – és mellékjövedelmemet, amelyre újságírással tettem szert – szinte mindig műalkotásokra, szakirodalomra költöttem ahelyett, hogy befizettem volna egy szövetkezeti lakásra. A kezdeti években szinte kielégíthetetlen vágyaktól vezérelve gyűjtöttem. Ha nem szereztem hetente legalább egy művet, már csalódottnak éreztem magam, s céloom elérését veszélyeztetve láttam. Ma sokkal lassabban, megfontoltabban gyűjtök. Be kellett látnom, hogy az elképzelésem, hogy egy időszak panorámkus képét rakjam össze, kudarcot

KOVÁTS ALBERT: *A torz*, 1971, vászon, műanyag, tempera, 70×50 cm

vallott, s a gyűjteményem már régen túllépett tervem szűk keretein. Az öngyógyító kilábalás iránya az lehet, hogy az egész felszámolom és – a rám óriási hatást gyakorló, Luzernben látott Rosengart-gyűjtemény irányába tett egyetlen szerény lépéssel – veszek egyetlen kicsiny Paul Klee-művet. Szoktam ideológiákat is gyártani, miért is engedtem magam félig-meddig öntudatlanul a gyűjtőgető életmódba. A leggyakoribb öngizolálás, hogy mivel rajzi képességem a nullával egyenlő, azoknak a munkáit igyekszem megszerezni, akik tehetségesek. És a rajzképtelennek jobb volt a 60-as évek nagy grafikai terméséből az elérhetőket szemezgetni, felkutatva bizonyos forrásokat, amelyek nem szükségképpen a műtermek mélyei voltak. Hatásos tapasztalatszerzés volt a Képcsarnok működésével megismerkedni. A titkolódzás, a „művek hozzáférhetetlensége” aurájának megteremtése – minden műkereskedelem „alapja” – magas szinten „művelődött” a 80-as évek állami monopóliumánál, amely igazából a korábbi időkben beszerzett, illetve „rátukmált” művekből élt. Kellő rámenősséggel – ez a gyűjtő egyik ismérve, emiatt nem is szeretik – viszont eljutottam a pesterzsébeti nagy raktárba, ahol szelíd állhatatosságom eredményeként megengedték, hogy körülnézzek a polcokon tárolt művek között. A nyilvántartásuk megbízhatatlan volt, a listámon szereplő nevekre (Major János, Lakner László, Maurer Dóra) kivétel nélkül azt mondták: nincsen.

De alighogy benyúltam a grafikai tárlóba, máris megtaláltam – mert volt, és mert a Képcsarnok számára készítették – Major *Utcáját*, Lakner *Rózsáját* és Maurer 60-as évekbeli rézkarcait. Jó ideig megfelelt a „nem tudok rajzolni, tehát gyűjtök” ideológiai paravánja. Ez azonban nem takarhatta el sem a művészettörténeti ismereteim hiányait, sem azt, hogy minél szélesebben sikerült megismerkednem a kortárs szcénával, annál biztosabban eltávolodtam a kezdeti grafikai tradíciótól. Ma igazából már a „nagy ürességet”, a monokróm műveket kedvelem: olyan amerikai vagy európai festőket, mint Noland, Olitski, Honegger vagy Förg.

Milyen motivációból gyűjt külföldi művészetet is?

Gy. P.: Mert a művészet egységes és oszthatatlan. Ennek a meggyőződésének kifejezést úgy adhat a gyűjtő, ha figyelmen kívül hagyja az olyan kötöttségeket, amelyeket az országhatárok jelentenek. Úgy „szárnyal”, ahogyan a művészet. De a kérdésben előfeltevések, problémák is megfogalmazódnak – ha az ember magyarnak született, akkor miért nem csak magyarországi alkotók műveiből hozza létre a

fotó: Berényi Zsuzsa

KÁROLY ZSIGMOND:
Főiskolai tanulmány,
1974

fotó: Berényi Zsuzsa

gyűjteményét? Természetes kívánsága az önreprezentációt fontos feladatnak tekintő művészeti közösségnek, hogy saját tagja elsősorban saját tagjait részesítse előnyben. Ebben az értelemben a gyűjtés hitvallás, és egyben patrióta tett. Lukács József, a nagyhatalmú pénzember – Lukács György filozófus apja – is azt mondta a múlt század elején, hogy a hazai kortársakat kell támogatni, majd Kernstok és társai finanszírozásával eszerint is járt el. „Felkapaszkodott” volt, aki önerőből lett iránymutató, támogató nagypolgárrá. Nemzettudatába beletartozott, hogy a hazai művészetet részeltesse anyagi javaiból. Előtte azonban a parancs még nem élt, ahogyan a nemzetállam sem alakult ki. Századokig a magyar arisztokrácia számára, ha művészetéről volt szó, akkor az az itáliai, némethoni vagy francia mestereket jelentette. S már Lukács József pénzember utódai is újra azt tartották természetesnek, hogy a honi művészeknek nyújtott támogatás mellett (világ-) polgári mivoltukban hozzájussanak a kortárs európai élvonal mestereinek alkotásaihoz. Tehát van modern tradíciója is a párhuzamos gyűjtésnek.

Mennyiben segíti ez a párhuzamos gyűjtés a magyar művészet kontextualizálását?

GY. P.: Arra várunk, hogy idegenek teremtik meg a még mindig kulturálisan eléggé zárt körülmények között lévő magyar képzőművészek számára a nyugati bemutatkozás és értékesítés lehetőségét? Azért jó a nyugati múgyűjtő, mert nemzetközi merítésével képes szélesebb távlatba helyezni a magyarokat? Mindig is erre vágytunk: kitörni a (kis) állami határok közül. Mi sem alkalmasabb erre, mint a vizuális kultúra nemzetekfelettségben tetszelgő világa, amelyben a kellő mértékben elsajátított, éppen aktuális internacionális vizuális nyelven jelenik meg a képzőművészet, és amelynek sajátos színt adhat a lokális nyelvjárás kifejlesztésében megmutakozó csöppnyi sajátosság is. Ez a kedves dialektus, amely a megkülönböztetésre is alkalmat ad, adódhat termékeny félreértésből, mint a

WAGNER JÁNOS: *Integrált áramlás,* 1982

szürnaturalizmus esetében vagy a helyi viszonyok leképezésének szociografikus módja esetében, a szocreál felületes követelményeitől nem is távoli fotórealizmus alkalmazásában. Lehetőség ez a vágyva vágyott be- és felolvadásra – ami azonban talán sohasem következik azután be, mert a szülőföld örökre otthagyja a nyomát az alkotón. Az ilyen félelmek tisztázása érdekében mi lehet abban megbotránkoztató, hogy hazai magánkollekciónban kerül egymás mellé a Zeitgeist-alkotás az éppen esedékes magyar *Frissen festve*-kiállítás reprezentánsával vagy egy Ralph Goings-festmény Fehér Lászlóval? Ez kitérés vagy a belterjes hazai világból! Képzeljük el, mit szólnának az irodalomkedvelők, ha feltennénk a következő kérdést: miért olvas Thomas Mannt, nem elég,

foto: Berényi Zsuzsa

SZIRTES JÁNOS: *Tartóshullám*, 1985, akril, vászon

ha Nadas Péter műveit ismeri? Bár a rendszerváltás óta a hazai műtárgypiacon számos változás történt, a piac, és ennek következtében a gyűjtés is, megmaradt provinciálisnak. A magyar gyűjtők nagy része elzárja magát attól, hogy kitekintsen és kitekintését „tárgyasítsa”. A műkeresedelem is erre áll rá, ezt az „ami nekünk van, az a legjobb” érzést erősíti fel, és nem zaklatja a vevőt választékok felmutatásával. Amit a piacon mozgó magyar gyűjtő a magáénak tudhat: egyfajta helyettesítés, pótszer, a nemzetközi trendek hazai lecsapódása. Mint ahogyan a házi orvosnak kötelességévé tesz az, hogy az azonos hatóanyagú orvosságok közül az olcsóbbat adja, úgy jutunk, juthatunk mi is a „tegnapi hírhez” az immár jól tájékozott és – nem ellentmondás! – tagadhatatlanul színvonalas műveket létrehozó művészekről.

Hogyan értelmezi a műgyűjtést a mecenatúra vagy a befektetés skáláján?

GY. P.: Nyugodtan mondhatom: sem objektív, sem szubjektív értelemben eszem ágában sem volt senkit sem támogatni. Színtiszta adásvétel volt a gyűjtés.

PINTÉR DIA: *Csap*, 2009

Az eredményét tekintve pedig el kell, hogy ismerjem, befektetésről itthon szó sem lehet. Piacilag egyébként sem lehet „biztosra menni”. Kizártnak tartom, hogy a ma húszas, harmincas éveikben járó művészekről már most beszerezhetőek lennének a „főműveik”. Félrevezeti magát, aki ilyenben gondolkodik. Nem hiszem, hogy bármely neves hazai alkotó a honi kis piacon mindig olyan jól eladható lesz, mint „fénykorában”. Marketinggel lehet egy darabig fényezni valakinek a munkásságát, de az idő és a többiekkel futott verseny megmutatja, ki és mi marad meg esztétikai és anyagi értéknek. Ennek a beismerése, felismerése miatt gondolom azt, hogy értelmetlen dolog a hazai piacon megtérülésre játszani. Aukciós piacunk éves forgalma nem egészen akkora, mint két Christie's kortárs művészeti árverés összforgalma! Óvatosan kell hát bánni a pénzügyi résszel, még akkor is, ha itthoni viszonylatban óriási pénzeket lehet kapni egyes művekért – amelyeknek néhány száz kilométerrel arrébb nem nagyon becsülnek. Ez egy újabb válasz a nemzetközi merítés kérdésre, és arra is, hogy miért gyűjtök: az önkitaljesítés a cél. Ez a cél minden mű megvásárlásával kitoldódik, örökké előttem lebeg, beérhetetlen marad. És ez így jó.

foto: Berényi Zsuzsa